

- Szemerkenyi Ágnes: *Szilveszteri szokások*. Élet és Tudomány, 38. 1983. 1635-1637. p.
- Szendrei Janka: *Kántálás*. Magyar Néprajzi Lexikon III. (Főszerk. Ortutay Gyula.) Budapest, 1980. 27-30. p.
- Szendrei Janka - Dobszay László - Rajeczky Benjámin: *XVI-XVII. századi dallamaink a népi emlékezetben*. I-II. Budapest, 1979.
- Szendrey Zsigmond: *Szatmár megye néphagyományai*. II. Ethnographia, 39. 1928. 27-38. p.
- Szendrey Zsigmond: *Évnyegyedi szokásaink és babonáink*. Ethnographia, 52. 1941. 10-23. p.
- Szendrey Zsigmond: *Jeles napok*. A magyarság néprajza. IV. Budapest, é.n. 323-341. p.
- Szendrey Zsigmond - Szendrey Ákos: *Részletek a magyar szokás- és babonaszótárból*. Ethnographia, 52. 1941. 62-65. p.
- Unitárius Énekeskönyv*. Kolozsvár-Napoca, 1985.

Simén Domokos

A KÜKÜLLŐI UNITÁRIUS EGYHÁZKÖR KÖZGYŰLÉSEINEK SORRENDJE 1711 - 1816 KÖZÖTT

A dicsőszentmártoni unitárius egyházközség lelkészi irodájának két szekrényében őrzik a küküllői egyházkör régi iratait és jegyzőkönyveit. Ezek közül jelentős értéket képvisel az 1700-tól kezdődő "Bona Consignata" kezdetű, 246 lapra terjedő jegyzőkönyv, melyet Kissolymosi Koncz Boldizsár esperes, dicsőszentmártoni lelkész, később püspök indított be.

A jegyzőkönyvben kevés adatot találunk az egyházközségek belső életéről, de annál többet anyagi helyzetéről. Tartalmazza az egyes egyházközségeket érintő régi iratok másolatát, tisztségviselők eskümintáit, számadásokat, a vallások működéséről szóló törvény másolatát, egyszóval hasznos esperesi kézikönyv.

A "Bona Consignata" jegyzőkönyvből állítottuk össze a küküllői egyházkör közgyűléseinek idejéről, helyéről és prédikátoráról szóló kimutatást 1711-től 1816-ig. A kimutatás a teljesség igényével nem léphet fel, mert a jegyzőkönyv vezetése nem mindig volt pontos és a köri közgyűlés - partialis zsinat - és az esperesi vizitáció határvonalai sokszor elmosódnak a jegyzőkönyvben. Ettől eltekintve, a kimutatás adatközléséért figyelmet érdemel.

Az egyházköri közgyűlés ideje, helye és prédikátora:

1711. február 15: Szentbenedek; - február 16: Bethlenszentmiklós; február 22: Küküllődombó; március 7-8: Dicsőszentmárton; március 9: Kissáros (püspöki vizsgálat!); március 17: Ádámos.

1712. január 7: Bethlenszentmiklós.

1714: Dicsőszentmárton.

1715. február 17: Ádámos ("szent synodus"); június 26: Dészfalva.

1718. június 19: Ádámos (zsinat)

1720. április 17: Nagyteremi; június 2: Dészfalva; prédikált Ajtay Mihály szentbenedeki lelkész.

- 1721: Harangláb
 1722: Kissáros.
 1723. szeptember: A köri közgyűlés és a püspöki vizsgálat helyét a jegyzőkönyv nem jelöli.
 1724. január 12: Széplak; október 19: Harangláb.
 1726. április 5: Küküllődombó.
 1727: Bethlenszentmiklós.
 1728: Harangláb. (Június 19-én Dicsőszentmártonban zsinat).
 1729. január 15: Kissáros.
 1732. szeptember 17: Kissáros.
 1737. január 3: Szőkefalva; április 6: Harangláb; május 2: Désfalva; július 2: Széplak; augusztus 22: Szentbenedek.
 1738. január 1: Küküllődombó.
 1739. június 30: Kissáros.
 1740. január 5: Szőkefalva; március 15: Küküllődombó; június 9: Dicsőszentmárton; június 18: Szentbenedek (egyetemes zsinat).
 1741. január 4: Kissáros; június 15: Széplak; július 10: Harangláb.
 1742. január 4: Désfalva; április 16: Küküllődombó; június: Ádámos.
 1743. január 31: Dicsőszentmárton; július 12: Nagyteremi.
 1744. január 5: Kissáros; június 3: Szőkefalva.
 1745. január 13: Bethlenszentmiklós; június 9: Szentbenedek; szeptember 1: Harangláb; november 5: Nagyteremi.
 1746. január: Küküllődombó; február 1: Harangláb; június 7: Dicsőszentmárton.
 1747. január 3: Széplak; május 24: Ádámos; június 10: Dicsőszentmárton (egyetemes zsinat); november 25 körül: a körben püspöki vizitáció.
 1748. január 9: Harangláb; június 5: Kissáros.
 1749. január 8: Szőkefalva; június 13: Nagyteremi.
 1750. január 14: Bethlenszentmiklós; május 27: Szentbenedek. (Székely Mihályt jegyzőnek választották).
 1751. január 5: Küküllődombó; június 2: Dicsőszentmárton.
 1752. január 4: Ádámos; június 7: Széplak.
 1753. január 3: Harangláb; június 5: Kissáros.
 1754. január 14: Désfalva; június 5: Szentbenedek; június 15: Küküllődombó (egyetemes zsinat).
 1755. január 25: Bethlenszentmiklós; június 3: Nagyteremi; december 9: Ádámos.
 1756. június 10: Dicsőszentmárton, prédikált Kodak Mihály ádámosi lelkész.
 1757. január 4: Küküllődombó; június 5: Kissáros, prédikált Erneyi G. István nagyteremi lelkész.
 1758. január 4: Széplak; május 1: Harangláb, prédikált Kelemen Zsigmond; május 2: Kissáros (egyetemes zsinat).
 1759. január 9: Szentbenedek; június 6: Bethlenszentmiklós, prédikált Balázs Márton dicsőszentmártoni lelkész.
 1760. január 9: Ádámos, prédikált Árkosi Tamás; május 29: Küküllődombó, prédikált Sárosi Benedek.
 1761. január 2: Dicsőszentmárton, prédikált Ijefalvi János; március 15: Nagyteremi; prédikált Tbroczkói Rácz János ádámosi lelkész.
 1762. június 3: Széplak, prédikált Bartók János kissárosi lelkész; július 4 (?): Désfalva, prédikált Bartók József kissárosi lelkész.

1763. január 5: Kissáros; július 3: Bethlenszentmiklós, prédikált Sárdi Kiss István ádámosi lelkész.
1764. január 4: Szentbenedek, prédikált Bölöni Tana János (?); március 23: Küküllődombó, prédikált Balázs Márton dicsőszenzmártoni lelkész.
1765. január 10: Harangláb, prédikált Sárdi Kiss István ádámosi lelkész; június 6: Ádámos, prédikált Erneyi G. István.
1766. január 7: Dicsőszenzmárton; prédikált Kelemen Zsigmond haranglábi lelkész; május 22: Szőkefalva, prédikált Szentpáli János désfalvi lelkész.
1767. január 7: Kissáros, prédikált Sárosi Benedek szőkefalvi lelkész; június 11: Nagyteremi.
1768. január 5: Széplak, prédikált Bartók János kissárosi lelkész; június 1: Szentbenedek, prédikált Sárdi György széplaki lelkész.
1769. január 4: Désfalva, prédikált Balázs Márton dicsőszenzmártoni lelkész; május 31: Bethlenszentmiklós, prédikált M. (Tana?).
1770. január 10: Küküllődombó, prédikált Sárdi Kiss István ádámosi lelkész; június 7: Harangláb, prédikált G.... István.
1771. január 10: Ádámos, prédikált Szentpáli D(imény?) János, volt désfalvi lelkész; június 5: Dicsőszenzmárton, prédikált Ilyefalvi János, volt szőkefalvi lelkész.
1772. január 8: Kissáros, prédikált Sükei Mihály.
1773. január 8: Széplak, prédikált Balla Imre ádámosi lelkész; május 25: Szentbenedek, prédikált (?) szőkefalvi lelkész; június 12: Ádámos (egyetemes zsinat).
1774. január 10: Désfalva, prédikált Balázs Márton dicsőszenzmártoni lelkész; május 25: Bethlenszentmiklós, prédikált Balla Imre ádámosi lelkész.
- 1775: Harangláb, prédikált Bartók János köri jegyző, kissárosi lelkész; Küküllődombó, prédikált Sárdi György széplaki lelkész.
- 1776: Dicsőszenzmárton, prédikált Tordátfalvi György.
- 1777: Széplak és Désfalva, prédikált Simén András küküllődombói lelkész.
1778. január 7: Bethlenszentmiklós, prédikált Nagy Elek, szentbenedeki lelkész; június 11: Nagyteremi, prédikált Ambrus József.
1779. január 7: Ádámos, prédikált Ürmösi Huszár József, széplaki lelkész; június 1: Szentbenedek, prédikált Kolozsvári Kelemen (?) Zsigmond haranglábi lelkész.
1780. január 4: Harangláb, prédikált Bartha Mihály kissárosi lelkész; június: Kissáros, prédikált Buzogány Mózes széplaki lelkész.
1781. január 2: Dicsőszenzmárton, prédikált Kelemen Zsigmond haranglábi lelkész; Széplak, prédikált Szentlászlói Vitális Miklós haranglábi lelkész.
1787. június 12: Küküllődombó, prédikált Kovács István kissárosi lelkész; június 16: Dicsőszenzmárton (zsinat).
1790. június 8: Szentbenedek, prédikált Datki K. András nagyteremi lelkész.
1791. január 4: Harangláb, prédikált Mezei József ádámosi lelkész; június 24: Bethlenszentmiklós, prédikált Egyed Mihály haranglábi lelkész.
1792. január 4: Ádámos, prédikált Kiss György szentbenedeki lelkész; május 31: Szőkefalva, prédikált Kapás György bethlenszentmiklósi lelkész.
- 1793: Désfalva, prédikált Simén András küküllődombói lelkész.
- 1794: Kissáros, prédikált Baczó József küküllődombói lelkész; június 12: Dicsőszenzmárton, prédikált Kolozsvári (Kelemen?) Zsigmond szőkefalvi lelkész.
- 1795: Küküllődombó, prédikált Kocsis Mihály lelkész; május: Harangláb, prédikált Mezei József ádámosi lelkész.

1796: Ádámos, prédikált Halmási Baczó Mihály kissárosi lelkész.

1797: Désfalva, prédikált Kapás György bethlenszentmiklósi lelkész.

1798: Harangláb, prédikált Kiss György szentbenedeki lelkész.

1799: Dicsőszentmárton, prédikált Csegezi József haranglábi lelkész.

1800: Szentbenedek, prédikált Bölöni Kisgyörgy András szentbenedeki lelkész.

1801: Széplak, prédikált Pálfi János désfalvi lelkész; június 9: Bethlenszentmiklós, prédikált Városfalvi Gedő István nagyteremi lelkész; július 10: Küküllődombó; december 12: Kissáros, prédikált Mezei József küküllődombói lelkész.

1802. június 20: Dicsőszentmárton, prédikált Kisgyörgy István szentbenedeki lelkész; június 10: Ádámos, prédikált Tök István dicsőszentmártoni lelkész; december 27: Küküllődombó, prédikált Barabás Mózes szentbenedeki lelkész.

1804. június 13: Szentbenedek, prédikált Sárdi József désfalvi lelkész.

1805. január 16: Désfalva, prédikált Csegezi József haranglábi lelkész; június 19: Széplak, prédikált Barabás Mózes szentbenedeki lelkész; december 28: Dicsőszentmárton.

1806. január 10: Bethlenszentmiklós, prédikált Csegezi József haranglábi lelkész; december 30: Harangláb, prédikált Barabás Áron széplaki lelkész.

1807. június 12: Kissáros; június 27: Ádámos (egyetemes zsinat); július 21: Küküllődombó, prédikált Kapás György bethlenszentmiklósi lelkész; december 19: Désfalva, prédikált Barabás Áron széplaki lelkész.

1808. május 9: Szentbenedek, prédikált Csegezi József haranglábi lelkész; december 15: Dicsőszentmárton, prédikált Sárdi József désfalvi lelkész.

1809. április 11: Harangláb, prédikált Tordai Székely Miklós széplaki lelkész; december 21: Küküllődombó, prédikált Tök István kissárosi lelkész.

1810. május 20: Széplak, prédikált Sárdi József désfalvi lelkész; július 30: Dicsőszentmárton.

1811. január 9: Ádámos, prédikált Nagy Mihály mikeszászi lelkész; június 20: Kissáros; december 28: Harangláb, prédikált Kovács Mózes ádámosi lelkész.

1812. január 10: Szentbenedek, prédikált Kapás György bethlenszentmiklósi lelkész; június 6: Szőkefalva; június 17: Küküllődombó; december 15: Désfalva, prédikált Györfi Sándor széplaki lelkész.

1813. január 26: Széplak; április 5: Ádámos; június 14: Bethlenszentmiklós, prédikált Árkosi Barabás Mózes szentbenedeki lelkész; november 9: Dicsőszentmárton, prédikált Kovács Mózes ádámosi lelkész.

1814. június 7: Kissáros, prédikált Nagy Mihály mikeszászi lelkész; december 13: Küküllődombó, prédikált Derzsi Kanyaró Mihály széplaki lelkész.

1815. június 20: Ádámos, prédikált Sárdi József désfalvi lelkész; december 17: Harangláb.

1816. március 6: Ádámos; június 20: Désfalva, prédikált Csegezi József haranglábi lelkész.

Binder Pál

ADATOK A HOMORÓDSZENTPÁLI SZENTPÁLI CSALÁD TÖRTÉNETÉHEZ

A lengyel nyelvet jól beszélő Szentpáli István diák I. Rákóczi György neves diplomatája volt. Az öreg Rákóczi naplójában (1633) ezeket írta róla: "Martius 10 die...Eodem die bocsátottuk Szentpálit Krakkóba Svarcenburchoz... Szentpálinak költségére fl.80. Junius 6 die. Bocsátottuk Szentpáli István deákunkat diplománkkal Eperjesre követünkhöz."¹

Szentpáli egyaránt otthonosan mozgott a fényes Portán vagy Lengyelországban. 1633. októberében I. Rákóczi György latinnyelvű megbízólevelet ad Szentpálinak.² 1634-ből megmaradtak Szentpáli portai levelei.³ 1636. július 17-én a fejedelem a lengyel végekre és Kozákországba küldi Homoródszentpál szülöttjét. (A tatárországi széleken fekvő Konecpole újabb neve Pervomajszk).⁴ Augusztus közepén Szentpáli a ma Ukrajnában fekvő Szavranból (Datum in Ustya Zawran ad Hypanim) értesíti urát a tatárok kozákországi gyakori betöréseiről.⁵ Szeptemberben rövid időre ismét itthon van s harmadik követségi utasítása 1636. szeptember 15-én keltezett.⁶ Szeptember 23-án már a Prut felső folyása mentén fekvő Mikulicsin ukrán faluból küldi jelentéseit.

Utolsó, 1636. évi jelentését a podóliai Bárban keltezte. Külföldi megbízásai sikeres végrehajtásának jutalmául a fejedelem megerősíti a homoródszentpáli kúria és a szomszédos falvak birtoklásában.⁷

A harmincéves háborúban Erdély a svéd király vezette protestáns liga tagja volt. A svéd hadak fővezére, Linnard Torstenson 1642-ben elfoglalta Sziléziát és Morvaországot, több csatában leverte a Habsburg császár hadait. Az erdélyi-svéd szövetségkötés Maurer Mihály és Hajdú György mellett Szentpáli István érdeme volt.⁸ I. Rákóczi György fiát, Zsigmondot a brünni Spielberg várát ostromló Torstensonhoz küldte, azonban a két szövetséges nem sokáig működhetett együtt. A bécsi császár ajándékai által befolyásolt török Porta nem nézte jó szemmel az erdélyi fejedelem tekintélyének növekedését és a fejedelemfit visszatérésre kényszerítette. Az emiatt megcsaltnak érzett protestáns liga, feledve az öreg Rákóczi addigi szolgálatait, megtagadta a szerződés kötelezettségeinek teljesítését és az erdélyi fejedelemnek nem adott többet összesen 30 000 tallérnál, habár másfél éven át saját költségén viselt táborozást.⁹

A harmincéves háborúban tevékeny résztvevő Rákóczi György szükségesnek tartotta a török Porta és a budai basa jóakarátát is elnyerni. Ezért szükséges volt diplomatái állandó bevetésére. Így került sor többek között 1644-ben "Stephano Szentpáli de Homorod Szentpal aulae familiari ad Illustrissimi Vezirum Budensem expeditora" - tehát Szentpáli küldetésére a budai vezírhez.¹⁰ 1646. december 14-én aztán már Gedanumból, magyarul Danckából (Gdansk, Danzig) értesíti a fejedelmet lengyelországi kalandjairól.¹¹

Valószínűleg a fennebb említett Homoródszentpáli N. István és Baráthi Borbála volt fia az 1651-ben született Szentpáli Ferenc, a XVII. század legjelentősebb erdélyi paszkvillus szerzője. Ő a kolozsvári unitárius kollégiumban tanult s gúnyversei miatt már 1689-ben Teleki Mihályal került ellentétbe.¹² Teleki